



## ID-DJALOGI TAX-XJUHIJA

Kitba ta' Philip Borg

Minn ewl id-dinja fix-xjuhija jinstemgħu iktar l-aħħijiet mill-uffijiet. Jew jindaqqu t-tnejn indaqs, qishom varjazzjoni fuq it-tema li, bla ma nafu, nikkomponu kuljum ahna stess. Sahansitra meta niltaqgħu ma' min hu tamparna, id-diskors qisu jdur waħdu fuq il-listi tal-pirmlu li qed nibilgħu. Biex invarjaw, nirrakkuntaw meta kellna l-aħħar appuntament l-isptar jew meta jmissna dak li ġej. Erhilna nilagħbuha tal-esperti nippronunzjaw kliem modern ta' CT Scan, MRI, myHealth, demenzja, fiżjo jew psiko terapija u kliem ieħor ta' skoperti riċenti fix-xjenza medika.

Jekk mhux kollha jfissru fejqan, iwasslu għall-kura, jew itaffu t-toqol. U t-tabib li jolqtok malajr tagħmlu professur. Ukoll jekk l-aħħar li resaq qariib kattedra fl-awla kien meta ggradwa tabib għoxrin sena ilu! Imma la laqtek allura bravu, u għalhekk professur. Titlu komdu flok konsulent jew speċjalista.

"Min qed jarak... x'jismu l-professur?"

"Mingħalija xi haġa Baradić jew Badarić, xi haġ'hekk, għax barrani, imma sibtu jifhem."

"Iwa, dak isemmuh. Wiehed twil, għajnejh żoroq. Ir-raġel t'ohti jfahhru hafna."

"Darba għadu rani s'issa. Ikollu ners fuq tagħha miegħu, qisha tikkmanda iktar minnu."

"Hekk qalli hatni. Imma għall-inqas jeżaminak hu, mhux jibgħat tabib student jara n-nies...."

"Minn daqshekk veru, għax hemm minnhom mank ikollhom sabar jarawk jekk ma tkunx mort tarahom privat qabel!"

"Tassew jarawk, imma mank iharsu lejn wiċċek meta jkellmuk, qisek numru għalihom!"

"Iwa, hekk ngħid ukoll, xi wħud minnhom jarawna qisna flus mhux nies..."

"Imma eja nammettu li hemm hafna li huma tar-ruħ ukoll."

"Minn daqshekk veru u mnalla jkunu huma msieken!"

Id-djalogu jkompli jdur bejn l-uff u l-aħħ. Min jiddeskrivi l-uġiġh qisu qed jirrakkonta xi bravura, u min itaqtaq fuq ir-riċetti li illum saru jidhlu fis-sistema diġitali... anki dik komda, imma għal xi wħud tqila biex tifhimha. U trid tmur thallas tabib biex jaqralek u jfissirlek ir-riżultat...

Kultant ninstemgħu qisna sirna professuri meta nippruvaw infissru l-mediċini tal-qalb, jew tal-kiewi jew taz-zokkor. Ngħidulhom pirmlu. Għall-Għawdxin pinuri. Minn mohħna jgħaddu bħal filmat il-kaxex jew listi li jkollna fuq xkaffa jew f'xi kexxun fil-kċina. Miskin min imisshomlna minn kif inkunu hallejniehom fl-ordni li nifhmu ahna. Imsieken iktar jekk ninsew ahna stess. Iwa hej, kapaċi niftakar kif kont ilwejt għarqubi meta ppruvajt niżżattat nagħti xi daqtejn ballun qabel nidhlu l-iskola sittin sena ilu, imma nithawwad biex niftakar sew liema pirmlu hađt dalgħodu jew liema jmiss illejla. Uff ieħor u uff ikbar għax ma rridhomx jaħsbu li nsejt. Għax malajr jitfaċċa t-titlu tal-kundanna - id-demenzja!

Inserrħu rasna għax illum kważi l-pirmlu kollha b'xejn, forsi rasna tant mistrieħa li nittraskuraw il-ħin meta suppost neħduhom. U jekk xi hađd ifakkarna, nuru kemm ahna bravi u nippretendu li r-riċetta nafuha bl-amment... "Tindaħalx, għadni ma bloqtx, naf x'jien nagħmel!"

Ta' madwarna ma jgħiduhieħ imma jqisuna biżbetiċi jew li 'għandna alla għalina'. Għax ir-ras iebes u s-supervvja insibuhom bħal tarka li tagħmilna - mingħalina - independenti għal kollox.

Sikwit isemmulna s-solitudni. Ngħid għalija sikwit naħseb li l-kwiet madwari jwennisni. Ma naħsibx li widnejja marru, għax kultant nisma' sew. "Madonna, dak se jaqa', għidulu jżomm ma' xi haġa meta jimxi... U neħhulu dawk it-twapet għax se jkunu l-kaġun li jispiċċa b'idu fil-ġibs..." Nismagħhom ingħid! Bħal xejn ma jaħsbux li widnejja bonswa hux! Imma mbagħad dlonk igedwdu xi haġa minn taħt l-ilsien, qishom apposta biex forsi jirrasenjawni li m'għadnix nisma' sew, u nibda niddubita lili nnifsi u ma niżżattatx iżżejjed.

Imma mbagħad jidilkuna bil-kelma 'anzjani' flok 'xjuħ' biex taparsi ma xjaħnieħ. Kif tgħid kemm għandek snin, taparsi jfarrguk, "Imma allajbierek ma jidhrulekx!" It-tweġiba pronta "Imma hemm qegħdin!" bħallikieku s-subkonxju jrid jilludina li tassew ma nidhrux li xjaħna! Donnu l-kelma romanza tegħleb dik semitika, imma l-età mhix narrattiva imma snin reali li jingħaddu f'għaxriet u għexieren.

Jew għax 'anzjan' tinstema' mellisija, qisek tomgħodha b'iktar hlewwa. Aktarx li għalhekk ukoll inħolqot il-frazi "anzjanità attiva" għax tant tjebet is-saħħa fi snin itwal, li x-xjuħ kapaċi jibqgħu jaħdmu wara l-età statutorja tal-pensjoni. Hi x'inhi, illum saħansitra Il-Ġnus Magħquda adottat il-ħsieb ta' Abraham Lincoln, "Fl-aħħar mill-aħħar



mhumieix is-snin fil-ħajja li jghoddu imma l-ħajja fi sninek!" F'dan kollu hemm it-taħlita, suppost armonjuża, bejn il-ġisem u l-moħħ, is-saħħa u l-ħsieb. Hija taħlita li nħobbu nsejnhulha 'maturità' għax fiha ġabra ta' esperjenzi u tagħlimiet. Imma fiha l-kuntrast ukoll bejniethom - l-ghejja, il-mard, it-tikmix u d-dipendenza, anki biex naslu għall-appuntamenti l-isptar!

Kollox ma' kollox, ix-xjuhija hija l-użin, sikwit kalat, ta' tbissim u dmugh fis-somma tas-snin li għexna bit-tama li meta nikbru u nghejjew ningħataw il-premjura tal-mistrieħ. Jew għallinqas, l-ghożża ta' min rabbejna u rnexxa, jew ta' min ħarab minn idejna biex kiber iżżejjed u jrid jgħalliem 'il ommu tbenen.

Hi x'inhil, xjuhija jew anzjanità, iwassluni biex nifhem aħjar sentenza li darba lissnet l-attriċi Taljana Anna Magnani li misset tant qlub: "Meta nixxjeh tghattuli ebda tikmixa, għax kull waħda tfisser tagħlima!"

U jekk irrid negħleb it-toqol tal-gheltijiet kollha, niftakar li l-ħajja hi sekwenza ta' staġuni, u għalhekk nimitela bil-ħajr li wasalt fl-aħħar staġun. Anzi, nitfarraġ bit-tqabbila tal-poeta Pollakk Stanislaw Jerzy Lec tas-seklu li għadda: "Iż-żgħożija hi don tan-natura, imma x-xjuhija opra tal-arti!" Naħseb li wiżen sew silta mid-djalogu tal-gharef Seneca: "Ibqa' zomm il-ħeġġa taż-żgħożija biex tużaha aħjar meta tixxjeh!"

Kos, tliet persunaġġi ta' epoki differenti, imma bl-uffijiet u l-aħħijiet kollha, id-djalogu jkompli għax l-gherf tal-ħajja ma jixxjeh qatt!

## BĦAL VAGABOND

Waqt li mmelles qattus tat-triq  
li qabeż f'hoġri,  
inhares fghajnejk imžeġġa jifluni, isaqsuni;  
ghajnejk donnhom činiči  
li ilhom ħafna snin ma jifhmunix,  
ma jhobbunix...

Waqt li mmelles dal-qattus,  
inwieġeb bis-sabar għal ħarstek iebsa  
u nipprova nfissirlek bla kliem  
li bħal dal-annimal xewwiell jien ukoll  
bosta drabi inqisni wahdi, minsija, mingħajr kenn.  
Iżda bħal dal-ħabib ta' erba' saqajn,  
fid-dlam għajnejja jafu jsibu t-triq  
mixgħula mill-huġġieġa ta' qalbi.  
Għax jien ukoll inħoss li d-dinja tiegħi,  
u li hi ser tibqa' tqisni tagħha.

**MARLENE SALIBA**

(Minn *Nimirhu maż - Żmien*, Faraxa, 2014)

## L-EWWEL IMĦABBA

Jgħidu li l-ewwel imħabba  
hi l-ikbar wahda.

Tinstema' romantika ħafna,  
iżda mhux il-każ tiegħi.

Kien u ma kienx hemm xi haġa bejnietna,  
xi haġa ġrat u għaddiet.

Idejja ma jirtogħdux  
xhin jinzertaw xi oġġett ta' tifikira:  
ngħidu aħna, dal-munzell ittri marbut bi spaga  
- lanqas žigarella ma kien haqqu.

L-unika darba li ltqajna, wara tant snin,  
kienet konversazzjoni bejn żewġ sigġijiet  
ma' mejda bierda.

Imħabbiet ohra  
għadhom jirrespiraw fil-fond ġo fija.  
L-ewwel imħabba lanqas għal tnehida  
ma fadlilha nifs.

**WISLAWA SZYMBORSKA**

(Minn *Waqt, miġjub bil-Malti minn Antoine Cassar*, Faraxa 2022)

